

आयोगको बैठक संख्या ३१/२०७८ मिति २०७८/२/३० मा असेको बैठकमा प्रस्तुत प्रस्ताव
न ५ पेश हुँदा देहाय बमोजिम निर्णय भयो ।

आयोगको निर्णय
प्रस्तावमा लेखिए बमोजिम देहाय अनुसार गर्ने ।

राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५१ मा जानकारी दिनुपर्ने भन्ने शीर्षक
अन्तर्गत उपदफा (१) मा दलले आफ्नो नाम, विधान, नियम, छाप, झण्डा वा चिन्हमा भएको
परिवर्तन वा संशोधन पदाधिकारीको हेरफेर र आयोगले तोके बमोजिमका अन्य विषयको
जानकारी ३० दिन भित्र आयोगलाई दिनुपर्ने छ भन्ने व्यवस्था छ । त्यसेगरी उपदफा (२) मा
उपदफा (१) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भएपछि आयोगले तत्सम्बन्धमा आवाश्यक अध्ययन
र जौच्युझ गर्दा त्यस्तो काम कारबाही संविधान यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम र
दलको विधान बमोजिम भए गरेको पाईएमा नाम, विधान, नियम, छाप, झण्डा वा चिन्हको
हकमा त्यसको अभिलेख राख्नुपर्ने छ र पदाधिकारी हेरफेर भएको भए तोकिए बमोजिम
अधावधिक गरी राख्नु पर्नेछ भन्ने प्रावधान छ ।

राजनीतिक दल सम्बन्धी नियमाबली, २०७४ को नियम २५ को उप-नियम (२) मा उप-
नियम (१) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भएमा आयोगले त्यस्तो परिवर्तन, संशोधन, हेरफेर
संविधान, ऐन यस नियमाबली तथा दलको विधान बमोजिम भए नभएको सम्बन्धमा
आधिकारिक निर्णय भए नभएको जौच्युझ गर्नेछ भन्ने व्यवस्था छ । सोहीको उपदफा (४)
मा उपनियम (२) बमोजिम जौच्युझ गर्दा त्यसरी नाम, विधान, नियम, छाप, झण्डा, चिन्ह
(लोगो) मा परिवर्तन वा संशोधन गर्न वा पदाधिकारीको हेरफेर गर्न नमिल्ने अवस्था भएमा
आयोगले सोको कारण खुलाई सुधार सहितको विवरण पेश गर्न सात दिनको समय दिई
सम्बन्धित दललाई सुचित गर्नेछ भन्ने व्यवस्था छ भने सोहीको नियम ५ मा उपनियम (४)
बमोजिमको अवधिभित्र त्यस्तो विवरण प्राप्त भएमा र आयोग सन्तुष्ट भएमा सो बमोजिमको
अभिलेख अधावधिक गरी राखेछ र कुनै विवरण परिवर्तन, संशोधन वा हेरफेर हुन नसक्ने

भएमा सोही व्याहोराको जानकारी सम्बन्धित दललाई मराउनेछ, सोहीको नियम ५ मा उल्लिखित (५)। चमोजिम कुनै विवरण परिवर्तन, समोद्रवन वा हेरफेर हुन भएकने भएमा दलको सम्बिकाको विवरण वै कायम रहेको मनिने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्दै ।

उल्लिखित कानूनी व्यवस्था र जनता समाजवाही पार्टीका दुबै अध्यात्माट प्राप्त नियेदन र फाईल संलग्न कागजातको अध्ययन गर्दा देहावको विषयमा निक्कोल गर्नुपर्ने देखियो ।

(क) दलका पदाधिकारीलाई अनुशासन सम्बन्धी कारबाही गरी पार्टीको साधारण सदस्य समेत नरहने गरी निष्कासन गरिएको विषय पदाधिकारीको परिवर्तन वा हेरफेरसंग सम्बन्धित हो वा होइन ?

(ख) एउटै दलका दुई अध्यात्माट एकले अको पदाधिकारीलाई पार्टीको साधारण सदस्य नरहने गरी निष्कासन गरेको विषय राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५१ संग सम्बन्धित हो वा होइन ?

(ग) राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५१ चमोजिमको जानकारी दलको प्रमुख पदाधिकारी वा अधिकार प्राप्त व्यक्तिहाट भएको हो वा होइन ?

(घ) प्रकरण नं. (क), (ख) र (ग) को विषयलाई सम्बन्धित दलको विधानसे सम्बोधन गरी कारबाही प्रकाया अगाडि बढाउन अलियारी प्रदान गर्दा वा गर्दै वा गर्दैन ?

प्रस्तुत सन्दर्भमा दलको एक अध्यक्ष उपेन्द्र यादवको अध्यक्षतामा केन्द्रीय कार्यकारीणी समितिको बैठक बसी अको अध्यक्ष ठाकुर समेत ४ (चार) जना पदाधिकारीलाई पार्टीको साधारण सदस्य समेत नरहने गरी निष्कासन गरिएको छ भने अको अध्यक्ष अध्यक्ष ठाकुरसे अध्यक्ष उपेन्द्र यादवलाई पार्टीको साधारण सदस्य समेत नरहने गरी निष्कासन गरेको र सो दुबै अध्यक्षसे गरेको निष्कासनलाई बैधानिकता दिई राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५१ चमोजिम अध्यावधिक गरी दिन भनी अनुरोध गरेको देखिन्दै ।

अब भौजुदा कानूनी प्रावधानका आधारमा पहिलो प्रत तर्फ अध्ययन र विवेचन गरी हेवा, निष्कासन गर्नु भनेको कुनै दल वा संस्थावाट दलमा आवड रहेको कोहि कसेलाई केहि अवधिका लागि वा सहेका लागि निकाल्ने काम हो । दलबाट कुनै सदस्यलाई आरोपित गरी निकाल्ने वा हटाउने कार्यसङ्गीत निष्कासन भजे गरिन्दै । त्यसेगारी पदाधिकारी हेरफेर भनेको बदल्ने वा बदलिने तथा अदल बदल गरी परिवर्तन गर्ने र दलबाट कुनै पदको पदाधिकारीको सहा अको पदाधिकारी राख्ने वा परिवर्तन गर्ने वा कार्य जिम्मेवारी हेरफेर गर्ने सम्मको कार्य हो । यसर्थ पदाधिकारीलाई हटाउन वा निष्कासन गर्नु र हेरफेर वा परिवर्तन गर्नु फरक फरक अर्थ दिने शब्द हुन । राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५१ मा प्रयुक्त भएको "पदाधिकारीको हेरफेर" शब्दावलीले "पदाधिकारीको निष्कासन" सम्मको अर्थभाव सुस्पष्ट हप्तमा प्रकट गर्दैन र पदाधिकारीको हेरफेरलाई पदाधिकारीको निष्कासन सम्मको अर्थ जनिने गरी सो शब्दको प्रयोग भएको भन्ने विद्यायकी मनसाय समेत कानून व्याख्याको सन्दर्भमा उचित र ग्राह्य देखिईन । यसर्थ एउटै दलका दुई अध्यक्षसे सो दलका पदाधिकारीलाई दलबाट निष्कासनको कारबाही गरी अध्यावधिकका लागि अनुरोध भै आएको विषयलाई कानून सम्मत निर्गंय हो भनी माझ मिलेन ।

દોષે પ્રથમે સાનારે વિશુર સર્વીસને પદાર્થકારીઓ હેરેફર ગણે કિયા જાતોનાં જાણકારી ગરાડનુંથી રાજ્યાધ્ય રાજ્યાલીક એચ સમબન્ધી એન. ૧૦૭૩ કો દફા ૫૧ મા રોકો દેખિન્દું। એટ ખનેકો વૈચારિક રૂપો જા વૃદ્ધિને સહયત તું સહને સમૃદ્ધા એકાધિત એવ જાનકારી પાટી હો જાયાન રાજ્યાલીક વિશુરાધાર, દાખિન ર કાર્યકામના પ્રતીકાર લાલિતાદાનને સહિતનું ર એકાધિત કરાનુંનો અધિનયમ રહી જાણા રાજ્યાલીક કામ કાર્યકારી સાધારણ સર્વીસ લાગે દલકો સટ્ટન ખણ્ણો હુંદું। દલને પદાર્થકારીઓ હેરેફર ગઈ જાતોનાં જાણકારી ગરાડીએ એટાં એટાં જાણકારી એટાં એટાં તુંએ જાણાને ફલક ફારક નિર્ણય સહીગારી જાણગતાના પ્રકૃતિકો નિર્ણયકો જાણકારી જાઉછ મને કુરા જાણાનુંના અનુસાન સમેત ગરે નોંધિએન। દલને નિર્ણયિત પ્રકૃતાનાટ કેન્દ્રીય સમિતિકો બહુમત જાદુદાનો નિર્ણય બમોઝિમ ઔદ્યોગિક રૂપમાં સોટી દલકે જાણે પછેને ઇન્કાર ગેરોકો નરોધિયે ગઈ પ્રથમિત કાનુંન બમોઝિમ પદાર્થકારીઓ હેરેફર એવ પરિવર્તન ક ફેરબદ્ધ ગઈ દલને જાણકારી ગરાએનો વિષય એનેનો દફા ૫૧ અન્નતરીનો પ્રકિયા બમોઝિમ સમેદાન ખણ્ણો હુંદુંને હુંદું। એટાં દલકા તુંએ જાણગતાનાટ જાણગતાનાટ રૂપમાં નિર્ણય સહીગારી એક જાણગતાનાટ નકો જાણગત સહીગ જાણગતાનાટ એ નકો જાણગતાનાં પાટીનો જાણારણ સરસય સમેત નથને ગરી નિર્ણયસાન મનેકો કાર્ય સો દલકો પદાર્થકારીઓ હેરેફર જ ફેરબદ્ધસાન સમ્બન્ધિત જાણ નબંદી એટાં દલકા તુંએ જાણગતાનાટ કીયાનો વિશુરાધી વિષય જાણ હુંદું। એક જાણગતાને મનેકો નિર્ણયસાને જાણીને ચૂંનીને રિંડી ઇન્કાર ગર્દાં મને ત્યો વિષય વિશુરાધી વિષય જાણ સકરણું। તું નિર્ણયિત વિષયસાની એ, એનો દફા ૫૧ કો પ્રકિયા જાણગતાનાટ સર્વીસ મને ખણ્ણો નોંધિએન। વસ્તુ એટાં દલકા એક જાણે જાણગતાનાટ પદાર્થકારીનાં પાટીનો જાણારણ સરસય સમેત નથને ગરી હટાએનો જ નિર્ણયસાન મનેકો કાર્ય પદાર્થકારીઓ હેરેફેરનો વિષય અન્નતરીન એને નરોધિયા તુંએ પદાર્થો નિર્ણયન માગ અનુસાર હે, એનો દફા ૫૧ બમોઝિમ અધ્યાયિક ગર્ન જાનુના મિને દેખિએન।

નેથો પ્રથમાં વિશુર ગર્દા, રાજ્યાલીક એચ સમબન્ધી નિર્ણયસાની, ૨૦૭૪ કો નિર્ણય ૨૫ મા દાખાને એનો દફા ૫૧ બમોઝિમ પદાર્થકારીઓ હેરેફર ભાએમા દલકો પ્રમુખ પદાર્થકારી જા અધિકાર પ્રાપ્ત કર્યાનીને અનુસૂધી-૧૮ બમોઝિમ જાયોગમા જાણકારી ગરાડનું પણેદ મને જાણગતાનાટ ભાએનો દેખિન્દું। રાજ્યાલીક એચ સમબન્ધી એન. ૨૦૭૩ કો દફા ૨ કો ખણ્ણ (૧) મા પદાર્થકારી ભાલાને વિધાન બમોઝિમ કેન્દ્રીય સમિતિકો પદાર્થકારી ભની તોકિએનો પદાર્થકારી ભની પરિમાનિત ગરેકો છું। જનતા સમાજનારી પાટી, નેપાલનો અન્નતરિમ વિધાન, ૨૦૭૩ કો ધારા ૩ કો ઉપધારા (૪) મા પ્રમુખ ભાલાને વિભિન્ન સમિતિ, ઉપસમિતિ, પરિષદ, જાયોગક સમ્બન્ધિત પ્રમુખસાનું પર્સું ભની પરિભાષા ગરેકો દેખિન્દું। સોહી વિધાનનો ધારા ૧૮ કો ઉપધારા (૨) મા કેન્દ્રીય કાર્યકારિણી સમિતિમા કેન્દ્રીય સમિતિકા અધ્યાત્મ તુંએ જના રહને જાણગતાનાટ ભાએનો દેખિન્દું। વિધાનનું કેન્દ્રીય સમિતિકા તુંએજના અધ્યાત્મ કેન્દ્રીય કાર્યકારિણી સમિતિમા રહને જાણગતાનાટ ભાએનો એક જના અધ્યાત્મ ઉપનેન્દ યાદવકો હસ્તકાર ભંડુ ભાર્કા અધ્યાત્મ મહન્ય

ठाकुर समेत भारतना पदाधिकारीलाई पार्टीको साधारण सदस्य समेत नरहने गरी निष्कासन गरेको र अर्का अध्यक्ष महन्य ठाकुरको हस्ताश्रवाट अध्यक्ष उपेन्द्र यादवलाई पार्टीको साधारण सदस्य समेत नरहने गरी निष्कासन गरेको देखिएन्दू। एकजना अध्यक्षराट मात्र हस्ताश्रव भई आएको विषयलाई प्रमुख पदाधिकारीलाई जानकारी गराएको विषय हो भनी भए मिकिएन्। यसर्व एकजना अध्यक्षको हस्ताश्रवाट राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५१ बमोजिम विवरण अध्यावधिक गरी दिन भनी जानकारी गराएको विषयलाई कानून र दस्तको विधान सम्मत मान्न भिसेन।

थीयो प्रश्नरूप विचार गर्दा जनता समाजबादी पार्टी, नेपालको अन्तरिम विधान, २०७३ आयोगमा पेश हुदा सो दस्तका दुवै अध्यक्षसे प्रमाणित गरेको देखिएन्दू। सो विधानको धारा १८ को उपचारा (२) मा केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिमा केन्द्रीय समित अध्यक्ष २ जना रहने व्यवस्था गरेको देखिएको र विधानको धारा १५ को उपचारा (३) मा केन्द्रीय समितिको बैठक अध्यक्षको निर्देशनबाट बोलाईने छ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिएकोमा सो बैठक दुवै अध्यक्षबाट का एक अध्यक्षबाट बोलाईने हो भन्ने सम्बन्धमा विधान भौन रहेको पाइयो। सो विधानको धारा ४९, मा कुनै पनि सदस्य वा समितिहरूलाई अनुरागसनको कारबाही हुन सक्ने व्यवस्था रहेको देखिएकोमा सोही विधानको धारा ५० मा कुनै पनि तहको पार्टी समितिको अध्यक्षलाई हटाउदा माधिन्लो समितिको अनुमोदन लिनु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था भएकोमा सो माधिन्लो समितिबाट अनुमोदन लिएको नदेखिएको कारबाहीलाई विधान सम्मत कारबाही भएको भन्न भिसेन।

अतः मायि उल्लेखित तथ्य, आधार, कारण र कानूनी व्यवस्था समेतको आधारमा जनता समाजबादी पार्टी, नेपालको अध्यक्ष उपेन्द्र यादवसे अर्का अध्यक्ष महन्य ठाकुर, कार्यकारिणी समितिका सदस्यहरु राजेन्द्र महतो, सर्वेन्द्रनाथ शुक्ल, सरमणलाल कर्ण र अध्यक्ष महन्य ठाकुरले जर्का अध्यक्ष उपेन्द्र यादवलाई पार्टीको साधारण सदस्य समेत नरहने गरी निष्कासन गरी अध्यावधिकका साथि अनुरोध भै आएकोमा माग बमोजिम राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५१ बमोजिम अध्यावधिक गर्न भिसेन। राजनीतिक दल सम्बन्धी नियमाबाली, २०७४ को नियम २५ को उपनियम (६) बमोजिम सो दस्तको पदाधिकारीको विवरण साविककै कायम रहेकोसे प्रस्तुत निर्णयको जानकारी दस्तका दुवै अध्यक्षलाई दिने।

(डा. जानकी कुमारी तुलाधर)

(राम प्रसाद भण्डारी)

(इश्वरी प्रसाद पीड्याल)

(दिलेख कुमार घण्टिया)